

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2025-2028

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2025 - 2028

Yleistä

Ympäristöterveydenhuolto tuottaa ympäristöterveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon lakisäätteiset palvelut Kihniön ja Punkalaitumen kunnalle sekä Ikaalisten, Parkanon ja Sastamalan kaupungille. Lisäksi ympäristönsuojelun lakisäätteiset palvelut tuotetaan Punkalaitumen kunnalle ja Sastamalan kaupungille. Sastamalan kaupunki toimii vastuukuntana. Lakisäätteenä viranomaisena toimii Sastamalan kaupungin ympäristöterveydenhuollon jaosto. Ympäristöterveydenhuollon jaostossa on kolme jäsentä, kaksi Sastamalasta ja yksi Punkalaitumelta. Ikaalisten ja Parkanon kaupunki sekä Kihniön kunta valitsevat ympäristöjaostoon jokainen yhden jäsenen. Nämä osallistuvat ympäristöterveydenhuollon jaoston kokouksiin silloin, kun käsittelyssä on ao. kuntia koskevia asioita tai koko yhteistoiminta-aluetta koskevia asioita.

Ympäristöterveydenhuollon jaosto hyväksyy valvontasuunnitelman valvontavuosille 2025-2028 vuoden 2024 loppuun mennessä. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi käsitellään vuosittain helmikuun loppuun mennessä.

Valtakunnallinen ympäristöterveyden toimintasuunnitelma sekä tavoitteet kuvataan seuraavissa asiakirjoissa:

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025 - 2028

Monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) 2025-2028

- suunnitelmaa ei oltu julkaistu tämän suunnitelman laatimisen aikaan, mutta valtakunnalliset painopisteet vuodelle 2025 oli saatu tiedoksi Ruokavirastolta

Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma (EHO) 2015 - 2025

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma 2025 - 2028

Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma 2025 - 2028

Tässä valvontasuunnitelmassa kuvataan tarkemmin ympäristöterveydenhuollon suunnitelmallinen valvonta, käytettävissä olevat voimavarat, suunnitelman hyväksyminen ja seuranta.

Toimintaympäristön kuvaus

Ympäristöterveydenhuollon kokonaisuuteen sisältyy elintarvikevalvonta, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta, eläinlääkintä sekä terveydensuojelu- ja tupakkalain valvonta. Ympäristöterveyden tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Toimenpiteinä on terveyshaittojen ennalta ehkäisy ja todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen.

Ympäristönsuojelun tulee lain kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (64/1986) annetun lainsäädännön mukaan alueellaan valvoa ja edistää ympäristönsuojelua siten, että luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä turvataan kunnan asukkaille terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava elinympäristö. Merkittävimpiin toimintoihin vaikutetaan ympäristölupamenettelyn avulla ja muutoin valvonnallisilla toimenpiteillä.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritetään valvonnan periaatteet. Tämä valvontasuunnitelma perustuu terveydensuojelulain 6 §:n, elintarvikelain 39 §: ja eläinlääkintähuoltolain 6 §:ään. Valvontasuunnitelma käsittää toimialan yhteisen osan sekä toimialakohtaiset suunnitelmat. Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma perustuu ympäristönsuojelulain 168 §:ään ja se hyväksytään erikseen.

Ympäristöterveysvalvonnan yleiset periaatteet ja velvollisuudet kuvataan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa virallisesta valvonnasta 2017/625 (valvonta-asetus) ja ne on sisällytetty käytössä olevaan laatujärjestelmään. Ympäristöterveysvalvonnassa käytetään monipuolisia valvontamenettelyitä, joista yleisin ja näkyvin on tarkastus.

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

Elintarvikevalvonnan, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan ja terveydensuojelun sekä tupakalain mukaisia valvontatehtäviä hoitaa yhteensä seitsemän viranhaltijaa. Eläinlääkintäpalveluja tuottaa yhdeksän viranhaltijaa. Ympäristöterveydenhuollon johtaja hoitaa laitosvalvonnan pl. vientiasiakirjat.

Ympäristönsuojeluvalvonnan tehtäviä hoitaa kaksi viranhaltijaa.

Valvontaa tekevän henkilökunnan toimipaikat sijaitsevat Sastamalassa ja Ikaalisissa. Pieneläinvastaanottoja on Sastamalassa (kaksi), Punkalaitumella, Ikaalisissa, Kihniössä ja Parkanossa. Tarkastuksia tekevä henkilökunta valvoo työnjaon perusteella koko toiminta-alueetta. Kunnaneläinlääkärit hoitavat yhteistoiminta-alueen kotieläimet: tuotantoeläimet ja hevoset pääosin tiloilla ja pienikokoiset kotieläimet pieneläinvastaanotoilla.

Toimintaympäristön muutokset

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa (Vahva ja välittävä Suomi, 20.6.2023) todetaan, että kuntien tehtäväkentän vakiinnuttamiseksi kuntien tehtäviä ei siirretä hyvinvointialueille hallituskauden aikana. Valviran ja Ruokaviraston käsityksen mukaan tämä tarkoittaa myös sitä, että tällä hallituskaudella ympäristöterveydenhuollon tehtäviä ei siirretä hyvinvointialueiden järjestettäväksi. Hyvinvointialueiden ja kunnallisen ympäristöterveydenhuollon välisen yhteistyön ja tiedonkulun varmistamiseksi tulee alueilla tehdä järjestelmällistä työtä.

Hallitusohjelmaan kuuluu myös valtion aluehallinnon uudistus, joka ensisijaisesti tarkoittaisi lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien kokoamista uuteen perustettavaan monialaiseen virastoon, johon yhdistetään Valvira, aluehallintovirastot sekä ELY-keskusten Y-vastuualueen tarkoituksenmukaiset tehtävät. Tämä tarkoittaa rakenteellisia muutoksia myös ympäristöterveydenhuollon ohjaukseen, kun aluehallintovirastojen ja Valviran terveydensuojelun ja tupakkavalvonnan tehtävät kootaan uuteen perustettavaan virastoon. Vastaavasti aluehallintovirastojen elintarvikevalvonnan sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tehtävät siirtyvät Ruokavirastoon.

Nähtävissä olevat toimet julkisen talouden tasapainottamiseksi voivat valvontaohjelmakaudella vaikuttaa myös ympäristöterveydenhuoltoon. Ympäristöterveydenhuolto on tärkeä peruspalvelu, jonka tavoitteena on ihmisten ja eläinten suojeleminen elinympäristössä vaikuttavilta haitallisilta tekijöiltä. Mahdollisten taloudellisten sopeutustoimien aikana ympäristöterveydenhuollossa on tarpeen turvata perustehtävän toteuttaminen ja kyky toimia häiriötilanteissa.

Ohjelmakauden 2025-2028 teema: Vaikuttava valvonta ja ydintehtävät

Ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelman teemaa vaikuttavasta valvonnasta ja ydintehtävistä voidaan edistää seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

- tietoperusteinen valvonta
- osaaminen
- varautuminen

Tietoperusteinen valvonta

Tallennettuun tietoon perustuva toiminta on keskeistä viranomaisten valvonnan vaikuttavuuden kannalta. Valvontaohjelman tavoitteella korostetaan valvontaa harjoittavien viranomaisten tehtävää huolehtia valvonnan tietopohjan luotettavuudesta ja valvonnan tietojärjestelmiin kuten Vatiin (ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus- ja tietojärjestelmä) kirjatun valvontatiedon oikeellisuudesta. Henkilötietojen käsittelyssä on huomioitava, että tietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä. Rekisterinpitäjä, kuten Vatin osalta kunta, vastaa siitä, että tätä periaatetta noudatetaan. Rekisterinpitäjän on myös tarvittaessa pystyttävä osoittamaan näiden vaatimusten noudattaminen.

Tavoitteella korostetaan myös valvonnassa syntyneiden tietojen oma-aloitteista hyödyntämistä valvontayksikön toiminnassa, toiminnan seurannassa ja sen jatkuvassa parantamisessa. Tämä tarkoittaa sitä, että valvonnan tiedoilla on vaikutusta valvontaan ja valvonnan toimintatapoihin. Esimerkkinä voidaan mainita valvonnassa kertyneen tiedon vaikutus riskiperusteisen valvonnan toteutukseen ja painotuksiin.

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

Lähes kaikkien julkishallinnon toimijoiden tehtäviä väärittävät tällä hetkellä valtiontalouden haasteet ja kustannussäästöjen tarpeet. Valvonnasta kerätyn tiedon avulla voidaan tunnistaa ne osa-alueet, joiden valvonta on vaikuttavinta ja tunnistaa alueita, joiden valvontaa voidaan keventää.

Osaaminen

Ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristö on poikkeuksellisen laaja, monialainen ja alati muuttuva. Haasteellisessa toimintaympäristössä monipuolisen osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen on keskeisessä roolissa tehtävien toteuttamiseksi laadukkaasti ja tehokkaasti. Pelkästään niin kutsuttujen ydintehtävien, eli lakisäätteisten tehtävien, hoitaminen edellyttää monenlaista osaamista sekä sen jatkuvaa ylläpitoa ja kehittämistä.

Ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomaiset käyttävät toiminnassaan julkista valtaa, jonka käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia, ja viranomaisen tulee toimia lain määrittelemissä rajoissa. Jokaisella viranhaltijalla on velvollisuus osata muun muassa lainsäädännön soveltamiseen, viranomaisten tehtäviin ja hallinnollisiin prosesseihin liittyvät tiedot ja taidot.

Lainsäädännön ja sen tulkintaa ohjaavien soveltamisohjeiden lisäksi ympäristöterveydenhuollon jokapäiväisessä viranomaistyössä tulee hallita myös ammatillinen, substanssiin liittyvä tieto sekä toimintaympäristö. Näiden lisäksi keskeisenä osaamisalueena voidaan pitää esimerkiksi hyviä vuorovaikutustaitoja.

Jokaisen viranomaisen ja yksittäisen viranhaltijan on tunnistettava jo olemassa olevat tiedot ja taidot, ja pyrittävä hyödyntämään niitä mahdollisimman tehokkaasti. Organisaatioiden on panostettava perehdyttämiseen, mahdollistettava osaamisen kehittäminen sekä kannustettava viranhaltijoita omatoimiseen tiedon hakemiseen sekä uuden oppimiseen.

Osaamista voidaan kehittää monella eri tavalla, ja tietoa on saatavilla paljon. Ohjaustoimivaltansa nojalla keskusvirastot tukevat paikallisten valvontaviranomaisten työtä esimerkiksi järjestämällä erilaisia koulutuksia sekä laatimalla soveltamisohjeita laintulkinnan tueksi. Viranomaisten välinen yhteistyö on myös yksi muoto tukea uuden oppimista ja jakaa hyödyllistä tietoa. Tästä huolimatta jokainen toimivaltainen viranomainen ja myös yksittäinen viranhaltija on viime kädessä itsenäisesti vastuussa oman toimintansa sekä tehtävien hoitamisen asianmukaisuudesta.

Varautuminen

Varautuminen on ennakkovalmistautumista erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin huomioiden toimintaympäristömuutokset kuten hyvinvointialueet. Tavoitteena on tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa tilanteissa. Varautumista on ylläpidettävä jatkuvasti ja aiempien häiriötilanteiden oppeja on tärkeä hyödyntää. Kansallisen varautumisen periaatteet on kuvattu Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa. Tätä strategiaa täydennetään eri hallinnonalojen säädöksillä ja substanssikohtaisilla ohjeilla. Terveysturvallisuus- ja elintarvikevalvontaviranomaisella on lainsäädännön perusteella velvollisuus toimia epäiltäessä terveyshaittaa ja vastaavasti eläinterveysviranomaisella epäiltäessä viranomaistoimin vastustettavaa eläintautia. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö velvoittaa viranomaisia ja toimijoita laatimaan suunnitelmia varautumisesta häiriötilanteisiin (EL 24 §, 27 §, EtL 18, 67–70 §, TsL 8 §, valvonta-asetus (EU) 2017/625 art 115).

Hallitusohjelmassa on useassa kohdassa painotettu häiriötilanteisiin varautumista. Sen mukaisesti hallinnossa toteutetaan kaikilla hallinnonaloilla häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyn kokonaistarkastelu. Sektorilainsäädännön päivitystyö toteutetaan samanaikaisesti valmiuslainsäädännön uudistamisen kanssa eli syksyyn 2025 mennessä.

Valmiussuunnitelmaan on hyvä sisällyttää pohdintaa ennaltaehkäisevistä toimista ja varautumisesta laajemminkin varsinaisten häiriötilannekohtaisten toimintaohjeiden lisäksi. Myös eri tahojen ja viranomaisten vastuut sekä velvoitteet on selvitettävä ennakolta ja kuvattava suunnitelmassa.

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

Suunnitelmaan on lisäksi kirjattava mm. seuraavat asiat:

- yksikön toiminnan varmistaminen häiriötilanteessa,
- muiden tehtävien organisointi tilanteen aikana,
- viestinnän suunnittelu,
- tilannekuvan ylläpitäminen ja jakaminen,
- suunnitelma häiriötilanteesta normaalitoimintaan palautumisesta sekä
- tarpeen mukaan suunnitelman yhteensovittaminen toimialueen muiden sidosryhmien valmiussuunnitelman kanssa

Häiriötilanteen jälkeen on tehtävä arviointi toiminnan onnistumisesta ja havaituista haasteista, ja sen vaikutus valmiuden kehittämiseen on myös sisällytettävä suunnitelmaan. Eri toimijoiden ja viranomaisten toimivallan, tehtävien sekä vastuiden rajapinnat on syytä selvittää jo valmiussuunnitteluvaiheessa.

Häiriötilanteissa toimimista ja johtamista on harjoitettava etukäteen niin, että myös kunnan johto on tarvittaessa mukana harjoituksissa. Valmiusharjoituksessa testataan valmiussuunnitelmia ja organisaatioiden toimintaa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Valvontayksikön on säännöllisesti osallistuttava valmiusharjoituksiin niin toimialojen omiin kuin alueen yleisiin valmiusharjoituksiin.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen on ennalta varauduttava elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviäviin epidemioihin ja sovittava niitä koskevan selvitystyön järjestämisestä. Epidemiaselvitystyöryhmän perustamisesta ja toiminnasta sekä epidemioiden selvittämisestä ja muille viranomaisille ilmoittamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksessa (1365/2011, muutosasetus 978/2022).

Valvontayksikön on varmistettava eläinlääkintähuollon toimivuus eri häiriötilanteissa. Vaikka viranomaistoimin vastustettaviin eläintauteihin varautumisessa päävastuu on Ruokavirastolla ja aluehallintovirastoilla, on valvontayksiköiden huomioitava omassa varautumisessaan näihin tehtäviin kuuluvat kunnaneläinlääkärin velvoitteet.

Ympäristöterveyden tavoitteet

Tavoitteena on suunnitelmallinen ja tehokas valvonta ja sen kohdentaminen perustuu asiantuntevaan kohdekohtaiseen riskinarviointiin. Valvontasuunnitelmakaudella valvonnan kohdentumista tehostetaan jatkuvalla kohdekohtaisella riskinarvioinnilla. Toimenpiteet suunnataan niihin kohteisiin, joissa valvonnalle on eniten tarvetta.

Hallintolaki (434/2003) ja EU:n valvonta-asetus määrittelevät ympäristöterveyden viranomaisiin kohdentuvat yleiset velvollisuudet, valvontamenettelyt sekä henkilökunnan koulutusvaatimukset. Kaikkia toimijoita on valvottava säännöllisesti, riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä. Valvontaa on tehtävä yhtenäisellä tavalla, avoimesti ja se on dokumentoitava.

Valvonnan menetelmiä ovat mm. tarkastukset, omavalvonnan riittävyden ja toteuttamisen arvioiminen, toimijoiden ja henkilökunnan haastattelut, näytteenotto sekä toimijoiden auditointi. Tarkastukset pyritään pääsääntöisesti tekemään ennalta ilmoittamatta. Toimijoilla on mahdollista saada neuvontaa ja ohjausta tarkastuksilla.

Yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö

Valvonta-asetuksessa määritellään virallinen valvonta, toimivaltaisen viranomaisen yleiset velvollisuudet ja virallista valvontaa koskevat yleiset säännöt.

Yhdenmukainen valvonta sisältää myös valvonnan laadun parantamisen. Yhdenmukaista valvontaa ja valvonnan laatua edistetään seuraavilla toimenpiteillä:

- Yhtenäistetään sisäisiä valvontakäytäntöjä, jolloin valvonnan vaikuttavuus ja laatu paranevat.
- Suoritetaan sisäisiä ja ulkoisia auditointeja. Kohdennetaan valvontaa tehokkaasti kohdekohtaisella riskinarvioinnilla niihin kohteisiin, joissa sille on eniten tarvetta
- Toimeenpannaan valvontasuunnitelma ja huolehditaan valvonnan kattavuudesta

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

- Kehitetään edelleen riskinarviointia. Riskin suuruuteen vaikuttavat mm. toiminnan luonne, laajuus, altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja todennäköisyys

Valvonnan yhdenmukaistamista ja yhteistyötä voidaan edistää seuraavilla tavoilla:

- laatujärjestelmä
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen

Tampereen, Pirtevan ja Sotesin (nykyinen Sastamalan kaupungin ympäristöterveydenhuolto) yksiköiden välillä on kesällä 2018 solmittu yhteistoimintasopimus, joka mahdollistaa virkatehtävien hoitamisen myös toisen yksikön alueella. Pirtevan ja Sotesin kesken on jo tehty sopimukseen perustuvaa yhteistyötä. Yhteistyötä on toistaiseksi tehty erityisesti elintarvikelain ja eläinsuojelulain mukaisissa tarkastuksissa. Tällöin toisen yksikön viranhaltijat ovat tehneet tarkastuksia ja päätöksiä myös toisella toimialueella.

Tämän valvontasuunnitelman liitteenä on toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat. Toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa on mainittu valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin sekä toimintaan kohdentuvat henkilötövuodet toimialoittain.

Laatujärjestelmä - tavoitteena valvonnan laadun parantaminen

Valvonta-asetuksella edistetään valvonnan vaikuttavuutta ja yhdenmukaisuutta. Viranomaisella on oltava käytössään valvonnan todentamismenettelyt ja toiminnan sekä valvonnan yhdenmukaisuutta on kehitettävä jatkuvasti. Valvonta-asetuksen vaatimukset on aiemmin täytetty valtakunnallisella LaatuNet järjestelmällä, mutta sopimus on päätetty ja se loppuu 31.12.2024. Jatkossa valvonta-asetuksen vaatimukset täytetään luomalla oma laatujärjestelmä. Suunnitelmalliset sisäiset auditoinnit tehdään vuosittain. Sisäisistä auditoinneista esiin nousseet mahdolliset poikkeamat tai kehittämiskohteet käsitellään. Sisäisiä auditointeja tekee kaksi henkilöä vuodesta, vuodesta 2025 alkaen. Ulkoinen auditointi tilataan seuraavaksi viimeistään vuonna 2026. Käytössä on poikkeamataulukko, johon sekä auditoinneissa että toiminnassa ilmenevät poikkeamat ja kehityskohteet kirjataan. Laativastaava seuraa taulukkoa ja korjaavien toimenpiteiden toteutumista.

Laatujärjestelmässä on kuvattu alkutuotannon valvonnan, elintarvikevalvonnan, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan, asunnontarkastuksen, terveydensuojelun ja tupakkalain prosessit. Prosessikuvauksissa määritetään toiminnan tavoite ja vaatimukset. Prosessikuvausten päivitys on meneillään. Prosessikuvaukset käydään läpi yksitellen ympäristövirastojen yhteydessä ja tehdään tarvittavat muutokset niihin.

Viranomaisyhteistyö

Monissa valvontatilanteissa tarvitaan useamman viranomaisen yhteistyötä, sitä edistää jatkuva vuoropuhelu eri viranomaisten kesken. Keskeisiä yhteistoimintaviranomaisia ovat ympäristönsuojeluviranomainen, rakennusvalvontaviranomainen, sosiaali- ja terveydenhuolto, poliisi ja aluehallintovirasto. Yhteistyötä tehdään niin epidemioiden, varautumisen, kun virka-apupyynnöiden yhteydessä.

Epidemia- ja sisäilmatyöryhmät kokoontuvat säännöllisesti, näiden ryhmien tehtävänä on mm. elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittäminen ja terveysvaara-arviot. Eläinsuojeluvälitteisessä valvonnassa poliisin ja kunnaneläinlääkärien yhteistyö ja zoonoositapauksissa ympäristöterveyden ja terveydenhuollon yhteistyö turvataan. Yhteiset valmiusharjoitukset ja erityistilannesuunnitelmien valmistelu tiivistävät viranomaisyhteistyötä. Yhteistyötä aluehallintoviraston kanssa edistetään yhteisillä neuvottelupäivillä. Yhteistyö jatkuu myös verohallinnon kanssa, kun ympäristöterveysvalvonta valvoo ja seuraa elintarvike- ja tupakkapetoksia. Tavoitteena on, että viranomaiset avustavat toisiaan joustavasti toimivaltansa rajoissa hallintotehtävien hoitamisessa.

Yhteistyö toimijoiden kanssa

Tavoitteena on siirtää valvonnan painopistettä enemmän neuvonnan ja ohjauksen suuntaan.

Kohdekohtainen riskinarviointi

Kohteen valvontatiheyteen vaikuttaa kohteen toiminnan luonne, laajuus, altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja todennäköisyys.

Keskusviranomaiset Ruokavirasto ja Valvira ovat kirjanneet valtakunnallisiin valvontaohjelmiin saman tyyppisten ja saman kokoisten kohteiden keskimääräisen valvontatarpeen. Ympäristöterveydenhuolto arvioi riskiperusteisesti kohdekohtaisen tarkastustarpeen. Valvontaa voidaan vähentää, mikäli toimijan on todettu hoitavan velvoitteensa asiantuntevasti ja asianmukaiseksi. Valvontaa voidaan toisaalta lisätä silloin, kun toiminnassa havaitaan puutteita. Kummassakin tapauksessa valvontaviranomaisen on tarvittaessa perusteltava valvontatiheyden muutos.

Valvonta-asetuksessa luetellaan toimivaltaisen viranomaisen käyttämät valvontamenetelmät, joita ovat tarkastus, todentaminen, seuranta, kohdennettu seuranta, näytteenotto sekä laboratoriossa tehtävät analyysit, testaus ja diagnoosit.

Näytteenottosuunnitelma

Näytteitä otetaan elintarvikkeista sekä talous- ja uimavesistä erillisen näytteenottosuunnitelman mukaisesti.

Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu

Ympäristöterveydenhuolto käyttää näytteiden analysointiin ensisijaisesti KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriota. Tutkimukset, joita KVVY Tutkimus Oy:n akkreditointi ei kata, analysoidaan muissa akkreditoituissa laboratorioissa.

Voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain

Ympäristöterveydenhuolto jakautuu kolmeen osa-alueeseen: eläinlääkintähuolto, terveysvalvonta ja ympäristönsuojelu. Kaikki Sastamalan kaupungin ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat ovat toimivaltaisia ympäristöterveysvalvonnan toimialalla. Sastamalan kaupungilla on käytössä riittävä määrä työn mahdollistamia laitteita ja välineitä.

Henkilöstön resurssien arviointi

Henkilöstön resurssointiin on käytetty tarkastukseen keskimääräisesti käytettävää aikaa, joka riippuu mm. kohteen koosta ja toiminnan laajuudesta kahdesta tunnista useisiin tunteihin, keskimääräisenä tarkastusaikana on käytetty 4 tuntia. Tarkastuksen keskimääräisesti arvioituun aikaan on otettu huomioon; tarkastuksen valmistelu, tarkastus, tarkastuskertomuksen kirjoittaminen, laskutus ja mahdollisesti näytteenotto.

Voimavarojen suunnittelussa on otettu huomioon myös matka-aika. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät kuitenkaan sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Käytössä oleva henkilöstö elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta yhteensä 4,2 htv. Vuodelle 2025 suunniteltu terveydensuojelulain valvontaan 1,8 htv, tupakkalain valvontaan 0,1 htv ja elintarvikevalvontaan 2,3 htv. Neljä terveystarkastajaa suorittaa elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain mukaista valvontaa. Valvontaeläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit ja ympäristöterveydenhuollon johtaja suorittavat lisäksi elintarvikevalvontaa.

Laskennallisesti suunnitelmanmukaiseen valvontaan kuluva aika vuoden 2025 suunnitellut tarkastusmäärät huomioiden: Elintarvikevalvonnan suunnitelmanmukaiset tarkastukset 211 kpl, uusintatarkastukset (15 %) 32 kpl. Elintarvikelain mukaiseen suunnitelmanmukaiseen valvontaan käytetään työaikaa laskennallisesti n. 972 h. Terveystarkastajain suunnitelman mukaiset tarkastukset 106 kpl, uusintatarkastukset (15 %) 16 kpl. Terveystarkastajain suunnitelman mukaiseen valvontaan käytetään työaikaa laskennallisesti n. 488 h. Tupakka- ja lääkelain mukaista valvontaa suoritetaan elintarvike- sekä terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä, eikä sen suorittamiseen kuluva aikaa ole laskettu erikseen. Tupakkalain mukaiset tarkastukset 24 kpl. Talousvesivalvonnan sekä allasvesivalvonnan näytteenottoon kuluva aikaa ei ole laskettu erikseen. Asunnontarkastukset eivät ole suunnitelmanmukaisia tarkastuksia ja niitä tulee vaihdellen vuosittain. Asunnontarkastuksiin on varattu käytettäväksi n. 0,6 htv.

Työ sisältää monipuolisesti alan valvontatehtäviä, joten perehtyminen ajantasaiseen lainsäädäntöön vie aikaa. Valvojien tehtäviin kuuluu myös valvontakohteiden ohjaus ja neuvota, joka vie aikaa tarkastusten yhteydessä sekä muuten tehtynä. Valvonnan erikoistuminen elintarvikevalvontaan tai terveydensuojeluvalvontaan ei ole mahdollista alueen laajuuden sekä henkilöstön vähäisen määrän vuoksi. Tarkastusten suorittamiseen käytetty matka-aika on alueella yleisesti suuri kohteiden hajanaisen sijoittelun vuoksi. Tarkastusten suunnittelussa pyritään suorittamaan samalla alueella, matka-aikojen säästämiseksi.

Valvonnan suunnittelussa aikaa tulee varata myös ennalta suunnittelemissa tehtäviin, kuten yllä on mainittu uusintatarkastukset sekä myös mahdollisten erityistilanteiden hoito, kuten vesiepidemian tai ruokamyrkytyksen selvittäminen. Näiden kyseisten tilanteiden työaikaan varaaminen on haastavaa, koska etukäteen ei voida tietää tuleeko kyseisiä tilanteita suunnitelmavuoden aikana. Poikkeukset näiden selvittämiseen kuluu työaika pitkiä aikoja ja sen takia sille ajalle suunnitellut muut tehtävät siirretään eteenpäin tai pahimmassa tapauksessa kaikkia vuodelle suunniteltuja töitä ei saada tehtyä.

Koulutussuunnitelma - osaamisen kartoitus ja varmistaminen

Sastamalan kaupungilla on yhteinen koulutussuunnitelma, jossa ympäristöterveydenhuollon henkilöstön alakohtaiset koulutukset ovat kirjattuna. Koulutussuunnitelma laaditaan vuosittain yhteistyössä viranhaltijoiden kanssa. Jokainen osallistuu oman vastuualueensa mukaisiin täydennyskoulutuksiin tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Vuosittain pidettävissä kehityskeskusteluissa jokainen työntekijä arvioi omaa osaamistaan ja kehittämistarpeitaan.

Valvonnasta perittävät maksut

Valvontasuunnitelman mukainen ympäristöterveysvalvonta on pääosin maksullista. Valvontamaksut määräytyvät Sastamalan kaupungin ympäristöterveydenhuollon jaoston vahvistaman maksutaksan mukaan. Myös valvontasuunnitelmaan kirjattujen valvontahankkeisiin liittyvät tarkastukset ja näytteenotto ovat maksullisia. Valvonnasta perittävät maksut eivät ylitä todellisia kustannuksia, poikkeuksena ovat tupakkalain mukaiset maksut. Tupakkalain mukainen valvontamaksu on veroluontoinen ja sen enimmäismäärä on säädetty tupakkalaissa. Uutena lakiin perustuvana maksuna tuli voimaan vuonna 2022 elintarvike- ja terveydensuojelulaissa määritellyille valvontakohteille 150 euron suuruinen valvonnan perusmaksu, jonka kunta perii vuosittain.

Varautuminen

Ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelma on päivitetty joulukuussa 2024 ja se on esitetty osaksi kunnan valmiussuunnitelmaa ja viedään käsiteltäväksi 16.12.2024 kaupunginhallituksen kokoukseen. Valmiussuunnitelma sisältää yleisen osan, tiedottamisen, elintarvikkeiden ja veden aiheuttama terveysvaara, uimaranta- ja allasvesivälitteiset epidemiat, pohjaveden laatua uhkaavat häiriötilanteet, eläintaudit ja zoonootit, säteilyonnettomuuden aiheuttama vaara elintarvikkeissa ja vedessä, kemikaalionnettomuus, maaperän pilaantuminen, kyberuhka ja muu valmiussuunnitelmaan liittyvä aineisto.

Viestintäsuunnitelma

Ympäristöterveydenhuolto viestii kuntalaisille, toimijoille ja muille asiakkaille ennakoivasti hyödyntäen alueen kuntien viestintäkanavia ja Sastamalan kaupungin viestintäsuunnitelmaa. Viestinnän periaatteena ovat luotettavuus, avoimuus, tasapuolisuus ja nopeus.

Elintarviketurvallisuuden kehittämisteemat 2025-2028

Monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) 2025-2028 ei ollut vielä valmis tätä suunnitelmaa laadittaessa. Valtakunnalliset painopisteet vuodelle 2025 oli saatu tiedoksi karkeana versiona Ruokavirastolta ja ne on esitetty alla.

Valmius, varautuminen ja huoltovarmuus

- Valmiussuunnittelu ja valmiusharjoittelu
- NATO-jäsenyyteen liittyvät tehtävät

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

- CER- ja NIS2-asetuksen toimeenpano
- Proteiiniomavaraisuuden lisäämiseen tähtäävät toimet
- Ruokaturvan varmistamiseen liittyvät tehtävät
- Eläintaudit, kasvintuhoojat ja niihin liittyvien riskien hallinta
- Valvonnan fokuosoinnin kehittäminen

Vastuullisuus ja kestävyys

- Vaikuttava ja riskiperusteinen valvonta
- Eläinten hyvinvoinnin edistäminen ja valvonta
- Mikroöbilääkeresistenssin torjunnan kansallisen toimenpideohjelman toteuttaminen
- Petoksellisen toiminnan torjunta
- Metsäkatoasetuksen toimeenpano
- Green Deal/Farm-to-Fork-strategioiden valmistelu ja toimeenpano
- Kasvinsuojeluaineiden kestäväen käytön edistäminen ja valvonta
- Viinintuottajamaan viranomaisvelvollisuuksien toteuttaminen

Teknologia ja tieto

- Tietojärjestelmäkehitys ja uusine tietojärjestelmien käyttöönotto
- Uuden lainsäädännön toimeenpano ja ohjeistaminen, mukaan lukien toimijoiden ohjaus ja neuvonta
- Aikaisempien valvontatulosten pohjalta painottuvat asiat (PDCA)
- Tiedon ja teknologian hyödyntämisen kehittäminen valvonnassa
- Mittareiden kehittäminen
- Etämyynnin valvonnan kehittäminen

Valtakunnalliset painopisteet vuodelle 2025:

- Kasvintuotanto
 - o Kunnalle ei ole osoitettu tässä vaiheessa valvontatehtävää. Osallistutaan tarvittaessa teeman mukaiseen valmiusharjoitukseen.
- Eläinten terveys ja hyvinvointi
 - o Sivutuotteiden jäljitettävyyden elintarvikelaitoksissa
 - o Turkistarhojen lintuinfluenssan valvonta ja seuranta
 - o Eläinlääkärien lääkitsemisvalvonta
 - o Eläinpitäjä- ja pitopaikkarekisteröinnin valvonnan tehostaminen
 - o Siipikarjan salmonellavalvonnan tehostaminen
- Elintarvikkeet, rehut ja luonnonmukainen tuotanto
 - o Histamiinivalvontaprojekti
 - Osallistutaan projektiin ja otetaan tarvittavat kalanäytteet.
 - o Kuluttajalle suunnattujen kontaktimateriaalien merkinnät
 - Tarkastetaan kuluttajalle suunnattujen kontaktimateriaalien merkintöjä kaikkien toimintatyyppien (valmistaja, maahantuojat, tukkukauppa) tarkastuksilla. Annetaan ohjausta merkintöjen laatimiseksi. Erityisesti kiinnitetään huomiota siihen, että erityisohjeet turvallista ja asianmukaista käyttöä varten ovat riittävät informatiiviset ja vastaavat vaatimustenmukaisuusilmoituksessa mainittuja käyttöolosuhteita. Jos tiedot vaatimustenmukaisuusilmoituksessa ovat puutteelliset, kehoitetaan toimijaa pyytämään uusittu vaatimustenmukaisuusilmoitus ja tarkastetaan merkinnät tätä uutta vaatimustenmukaisuusilmoitusta vasten.

Oiva-arvioinnin piirissä olevien kohteiden tarkastuslistoissa huomioidaan painopistealueet.

Terveydensuojeluvalvonnan painopisteet ohjelmakaudella 2025-2028

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa edistetään toteuttamalla yhteisen valvontaohjelman tavoitteita tietoperusteisesta valvonnasta, osaamisesta ja varautumisesta. Terveydensuojelulain valtakunnallisessa valvontaohjelmassa tarkennetaan toimialakohtaiset painopisteet, joita ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen terveydensuojelussa.

Talousvesivalvonnan uudet sisällöt:

- Alueellinen yhteistyö
- Riskinhallintasuunnitelmat
- Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta

Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

- Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa
- Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen

Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

- Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen
- Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa
- Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain

Tupakkalain painopisteet 2025-2028

Tupakkalain valvonnan painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan mahdollisista lainsäädäntömuutoksista aiheutuvat uudet tarpeet. Kunta huomioi valvontasuunnitelmaa laatiessa valvontaohjelmakauden 2025–2028 painopisteet, joiden tarkoituksena on edesauttaa tupakkalain ja tupakkapolitiikan tavoitteiden toteutumista.

Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta

- Hallituksen esityksessä tupakkalain muuttamiseksi (HE 38/2024 vp) esitetään savuttoman nikotiinituotteen määritelmän lisäämistä tupakkalakiin. Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavalvonta.
 - Savuttomien nikotiinituotteiden valvontaa toteutetaan, kun lakimuutos on astunut voimaan.

Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa

- Laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn laajentumisen huomioiminen sekä jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa.
 - Kiinnitetään huomiota tarkastuksilla, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistama yksilöivä tunniste. Tarkistetaan jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyytsjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta, jotta voidaan varmistua siitä, että toimitusketjussa mukana olevat talouden toimijat ovat huolehtineet jäljitettävyytsjärjestelmää koskevista kirjaamisvelvoitteistaan.
- Viranomaisyhteistyön luominen ja vakiinnuttamisen sekä yhteistyön toimivuus etenkin tilanteissa, joissa sääntelyä ei ole noudatettu. Kehitetään yhteistyötä ko. tilanteissa ja osallistutaan aktiivisesti koulutuksiin ja luodaan verkostoja.

Etämyynti

- Tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden rajat ylittävä etämyynti on kielletty. Myöskään Suomeen sijoittautunut elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita kuluttajalle kuluttajansuojalain (38/1978) 6 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua etäviestintä käyttäen. Etämyynnin kieltö on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita.

- Etämyyntikielto merkitsee puuttumista etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä.
- Etämyynnin valvonta edellyttää perinteisten valvontakäytänteiden, kuten fyysisten tarkastuskäyntien rinnalle uusia toimintatapoja, joita kehitetään valvontasuunnitelmakaudella.

Markkinointi

- Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikielto.
 - Markkinointikiellon valvontaa haastaa markkinoinnin moninaiset kanavat ja toteuttamisen tavat. Kehitetään toiminnassamme erilaisten markkinointikanavien valvontaa.
 - Valvonnan toteuttamisessa tulisi kiinnittää huomiota viranomaisyhteistyön sujumiseen. Tarkoituksena on kehittää viranomaisyhteistyötä esiin nousseiden tapausten yhteydessä sekä osallistumalla aktiivisesti koulutuksiin.
 - Tupakkalain alaisten tuotteiden haittojen osalta erityisenä suojeltavana ryhmänä on pidetty lapsia ja nuoria. Kiinnitetään valvonnassa huomiota ko. kohderyhmän käytössä oleviin kanaviin, joissa mainontaa voisi olla ja koulujen läheisyydessä olevien myyntipisteiden valvontaan.

Ehkäisevä päihdetyö

- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, jäljempänä EPT-laki) ohjaa päihdehaittojen vähentämiseksi tehtävää työtä. Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakkatuotteiden käytön vähentämisen. EPT-lain 6 §:n mukaan kunnan tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä kunnan omilla toimilla.
- Tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti kunnan tehtäviä on tarkoitus muuttaa niin, että kunnan on huolehdittava alueellaan yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa paikallisesta toiminnasta myös muiden nikotiinipitoisten tuotteiden kuin tupakkatuotteiden käytön lopettamiseksi.
- Yhteistyötä on tehtävä laajalla rintamalla paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla, sillä toimijoiden välinen yhteistyö on ehkäisevän päihdetyön onnistumisen lähtökohta. Tupakkalain näkökulmasta yhteistyön tavoitteena on edesauttaa tupakkalain tavoitteen toteutumista eli tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä.
- Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista.
 - Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on selvittää viranomaisyhteistyötä alueella ja lähteä selvittämään paikallisia tavoitteita ja keinoja niiden toteuttamiseen yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Valvontasuunnitelman hyväksyminen

Ympäristöterveydenhuollon jaosto hyväksyy valvontasuunnitelman vuoden 2024 loppuun mennessä. Päivitys tehdään vuosittain.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Ympäristöterveydenhuollon jaosto käsittelee ja hyväksyy vuosittain toiminnan toteutumista kuvaavan toimintakertomuksen ja valtakunnalliseen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmään tallennetun toteutumisaraportin. Toimintakertomuksessa valvontasuunnitelmien tavoitteita verrataan toiminnan toteutumaan.